

HUOLESTUTTAAKO?

Yläkouluikäisten nuorten kokemuksia kavereihin liittyvistä huolista

"Se on pakko jakaa jonkun kanssa, jos se tuntuu liian raskaalta kantaa yksin."

Johanna Blom

Mari Jääskeläinen

Opinnäytetyö

Marraskuu 2010

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosiaalipedagogiikan

vaihtoehtoiset ammattiopinnot

Tampereen ammattikorkeakoulu

TAMPEREEN AMMATTIKORKEAKOULU

Tampere University of Applied Sciences

"Muumipeikko heittäytyi pitkin pituuttaan mättäälle. Hänestä tuntui kuin koko pää olisi keinunut levottomasti veden mukana, joka vain lainehti ja lainehti hänen allaan." - Tove Jansson -

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagogiikan vaihtoehtoiset ammattiopinnot

BLOM, JOHANNA & JÄÄSKELÄINEN, MARI:
"Huolestuttaako?" Yläkouluikäisten nuorten kokemuksia kavereihin liittyvistä huolista

Opinnäytetyö s.41, liitteet s.6
Marraskuu 2010

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää yläkouluikäisten nuorten kavereihin liittyviä huolia ja sitä millaisista huolista on kyse. Toisena tavoitteena oli selvittää, miten nuoret reagoivat kun huoli kaverista herää, kaipaavatko he apua huolten ratkaisuun ja keneltä he kaipaavat apua. Nuoret löytyivät eräältä Tamperelaiselta nuorisokeskukselta sekä yläkoululta kyselylomaketutkimusta ja kahta ryhmähaastattelua varten.

Kahden nuorille tehdyn ryhmähaastattelun osalta opinnäytetyö on kvalitatiivinen eli laadullinen ja kyselylomaketutkimuksen osalta kvantitatiivinen eli määrällinen. Kyselytutkimus toteutettiin nuorisokeskuksen 25 nuorelle joulukuussa 2009. Haastattelut toteutettiin tammikuussa 2010. Molemmat haastattelut olivat puolistrukturoituja teemahaastatteluja. Kaikki tutkimukseen osallistuneet nuoret olivat iältään 13-15- vuotiaita.

Aineisto analysoitiin käyttämällä sisällön analyysiä. Tuloksista selvisi, että nuorilla on runsaasti huolia kavereihin liittyen. Huolet liittyivät päihteisiin, ihmissuhteisiin, mielenterveyteen, elämänhallintaan, väkivaltaan sekä kouluun. Suuri osa nuorista oli yrittänyt ottaa huolta puheeksi kaverin kanssa, mutta myös apua huolten ratkaisuun kaivattiin. Aineistosta selvisi, että nuoret kokevat, ettei heillä ole ympärillään tarpeeksi luotettavia ja tuttuja aikuisia joille huolista kertoa. Varhaisen puuttumisen tarve ja näkökulma nousi aineistosta vahvasti esille.

Tutkittavien joukko oli melko pieni, joten tutkimuksen tuloksia ei voi yleistää koskemaan koko ikäluokkaa. Tutkimuksen tulokset voidaan katsoa kuitenkin luotettavaksi, koska vastaukset kertoivat nuorten henkilökohtaisesta kokemusmaailmasta. Olisi eettisesti väärin arvioida näiden kokemusten luotettavuutta.

Avainsanat: huoli, nuori, yläkouluikäinen, varhainen puuttuminen

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services
Social pedagogy

BLOM, JOHANNA & JÄÄSKELÄINEN, MARI
“Are you worried?” Secondary school student’s experiences concerning their friends troubles

Bachelor’s thesis 41pages, appendices 6 pages
November 2010

The objective of this thesis was to find out if secondary school students have concerns about their friends, and if so, what kind of concerns they are. Another objective was to find out how adolescents react when they are concerned about their friends. Do they need help solving these issues, and who do they need help from. The young participants of this study came from a youth centre and a secondary school in Tampere.

This study was partly qualitative, partly quantitative. A questionnaire was completed by 25 adolescents at the youth centre in December 2009. Two group interviews were conducted in January 2010. Both interviews were semi-structured theme interviews. All respondents were aged 13 to 15.

The data were analysed using content analysis. The results showed that adolescents had many concerns regarding their friends. The concerns had to do with drugs, relationships, mental health, life control, violence and school. A majority of the adolescents had tried to address the issues with their friends, but they also needed help dealing with their concerns. The study showed that adolescents felt they did not have enough reliable adults around them, who they could talk to about their concerns. The results clearly showed a need for early intervention.

The sample size in this research was fairly small, so the results of this thesis cannot be generalised to the whole age group. However, the results can be considered trustworthy as the answers dealt with personal experiences of the adolescents. It would be ethically wrong to evaluate the reliability of these experiences.

Keywords: concern, adolescent, secondary school student, early intervention

SISÄLLYS

1 JOHDANTO _____	6
2 OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSTEHTÄVÄ, TUTKIMUSKYSYMYKSET JA TOTEUTUS _____	8
2.1 Tutkimuksen kohderyhmä _____	9
2.2 Tiedonhankinta ja tutkimusaineistot _____	10
2.2.1 Aineiston keruu kohdejoukolta _____	10
2.3 Tutkimusaineiston analyysitapa _____	11
3 YLÄKOULUIKÄISEN NUOREN ELÄMÄNVAIHE KEHITYKSEN VUORISTORADALLA _____	13
3.1 Nuori suhteessa vanhempiin ja muihin aikuisiin _____	13
3.2 Nuori suhteessa kavereihin _____	15
4 YLÄKOULUIKÄISTEN KAVEREIHIN LIITTYVÄT HUOLET _____	17
4.1 Päihteisiin liittyvät huolet _____	18
4.2 Ihmissuhteisiin liittyvät huolet _____	20
4.3 Mielenterveyteen liittyvät huolet _____	22
4.4 Huoli elämänhallinnasta _____	24
4.5 Väkivaltaan liittyvät huolet _____	25
4.6 Kouluun liittyvät huolet _____	27
5 NUORTEN TAPA TOIMIA, KUN HUOLI KAVERISTA HERÄÄ _____	29
6 TUTKIMUSTULOSTEN YHTEENVETO JA POHDINTA _____	34
6.1 Tulosten yhteenveto _____	35
6.2 Tutkimuksen luotettavuuden, toteutuksen ja eettisyyden pohdinta _____	38
LÄHTEET _____	40
LIITTEET _____	42

1 JOHDANTO

Tässä opinnäytetyössä olemme selvittäneet kyselytutkimuksen ja kahden ryhmähaastattelun avulla, millaisia huolia erään Tampereen kaupunginosan yläkouluikäisillä nuorilla on kavereihin liittyen. Olemme myös selvittäneet nuorten reagoititapoja siinä vaiheessa, kun heillä herää huoli kaveristaan. Yläkouluikäisten nuorten kehitysvaiheeseen kuuluu se, että nuoret liikkuvat monissa erilaisissa harrasteryhmissä sekä kaveriporukoissa ja ovat näin ollen hyvin tiiviisti yhteydessä ikäluokkansa edustajiin. Tämän johdosta nuoret ovat avainasemassa, kun kaverin elämässä tapahtuu jotain sellaista, jossa apu olisi tarpeen. Vaikka nuori ei pystyisikään konkreettisin keinoin auttamaan ystäväänsä, on tärkeää, että asia viedään eteenpäin. Aikuisten tehtävänä on ottaa asia hoitaakseen, kun ongelman ratkaisuun on käytettävissä vielä runsaasti keinoja.

Esittelemme ensin tutkimustehtävän, tutkimuskysymykset sekä opinnäytetyön toteutuksen. Sen jälkeen kerromme tutkimuksemme kohderyhmästä. Tämän jälkeen siirrymme tiedonhankintatapoihin ja tutkimusaineistoihin. Seuraavana vuorossa on aineiston keruu kohdejoukolta. Kyseisessä kohdassa kerromme ryhmähaastattelutilanteiden järjestämisestä sekä niiden sisällöstä. Analysoidessamme aineistoa käytimme sisällönanalyysia.

Seuraavaksi paneudumme yläkouluikäisen nuoren elämänvaiheeseen ja kehitykseen. Varhaisen puuttumisen näkökulma nousi tutkimusaineistostamme vahvasti esille ja nuoren kehitysvaihe vaikutti myös tutkimustuloksiin. Siksi olemme käsitelleet yläkouluikäisen nuoren kehitystä ja varhaista puuttumista. Tämän jälkeen tuomme esiin aineistosta nousseet huolet ja kerromme, miten nuoret ovat reagoineet huolen herätessä kaverista, ja mitä he odottavat aikuisilta. Lopuksi teemme yhteenvedon tuloksista, pohdimme tutkimuksen luotettavuutta, eettisyyttä ja toteutusta sekä arvioimme omaa työskentelyämme ja jatkotutkimustarpeita.

Opinnäytetyömme on haastatteluiden osalta kvalitatiivinen eli laadullinen ja kyselylomakkeiden osalta kvantitatiivinen eli määrällinen. Tavoitteenamme oli

saada nuorten ääni kuuluviin ja selvittää, mitkä asiat nuoret todella kokevat huolestuttavina ja millä tavoin he toimivat, kun tällaisia huolia esiintyy.

Koulutuksessamme olemme molemmat suuntautuneet sosiaalipedagogiikkaan. Työn perusajatus onkin hyvin sosiaalipedagoginen. Halusimme toteuttaa sekä ryhmähaastattelut että kyselytutkimuksen sellaisissa ympäristöissä, missä nuoret elävät arkeaan. Tarkoituksenamme oli osallistaa nuoret pohtimaan työmme ydinkysymyksiä. Sosiaalipedagogiikka on ajattelutapa, ei pelkästään teoria. Työtä suunnitellessamme ja tehdessämme olemme pitäneet tämän ajatustavan suunnittelun ja tekemisen taustalla.

2 OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSTEHTÄVÄ, TUTKIMUSKYSYMYKSET JA TOTEUTUS

Tutkimustehtävänäme on ollut tutkia yläkouluikäisten nuorten huolia kavereihin liittyen.

Tutkimuskysymykset ovat:

Millaisia huolia yläkouluikäisillä on kavereihin liittyen?

Miten nuoret reagoivat, kun huoli kaverista herää?

Huolella tarkoitamme tässä työssä huolissaan olemista kaverin elämäntilanteeseen tai käyttäytymiseen liittyvistä seikoista. Huoli käsitteenä on aina hyvin henkilökohtainen ja tiettyyn tilanteeseen sidottu. Myös nuoren kehitystaso ja hänen omat taustansa vaikuttavat siihen, miten nuori näkee ja kokee asiat eli tässä tilanteessa huolet kaverista. Toinen nuori ei välttämättä koe esimerkiksi ystävän päihteidenkäyttöä huolena, mutta toinen kokee.

Olemme kuvanneet tässä työssä huolten lisäksi myös sitä, miten nuoret reagoivat, kun huoli kaverista herää. Halusimme käyttää tietolähteenä nuoria, jotta saamme kokemusperäistä ja aitoa tietoa. Näissä asioissa paras asiantuntija on nuori itse. Tavoitteenamme on myös herättää keskustelua siitä, miksi nuorilla ei ole heidän luotettaviksi kokemiaan aikuisia tarpeeksi ympärillään.

Näyttääksemme, miten tuloksiin on päädytty, käytämme tekstissä suoria lainauksia haastatteluista ja kyselylomakkeiden vastauksista. Tällä pyrimme elävöittämään tekstiä ja havainnollistamaan lukijalle tutkimuksemme ydintä. Lainaukset eivät sisällä tunnistettavaa tietoa haastatelluista nuorista.

Haastattelujen osalta tutkimus on kvalitatiivinen eli laadullinen. Kyselylomakkeiden osalta tutkimus on määrällinen eli kvantitatiivinen. Laadullinen ja määrällinen tutkimus ovat molemmat lähestymistapoja, joita on vaikea selkeästi erottaa toisistaan. Ne kannattaa nähdä toisiaan täydentäviksi esimerkiksi niin, että ne kulkevat rinnakkain. Silloin määrällisen tutkimuksen laskennallisia tekniikoita voidaan käyttää laajentamaan laadullisen tutkimuksen

tuloksia. (Hirsjärvi & Remes 2000, 125.) Aineistomme on koottu kyselylomakkeiden sekä puolistrukturoidun teemahaastattelun avulla.

Opinnäytetyön tekeminen aloitettiin syksyllä 2009, ja tavoitteemme oli saada aineisto kerättyä viimeistään kevääksi 2010. Tämä tavoite toteutui. Aloitimme kirjoitusprosessin loppukeväästä 2010, ja se saatettiin päätökseen syksyllä 2010, jolloin työmme myös esitettiin. Ennen kyselylomakkeiden jakamista ja haastatteluiden tekemistä anoimme luvan tutkimuksen tekemiseen Tampereen kaupungin nuorisotoimelta sekä mukana olleen koulun rehtorilta. Myös nuorten vanhemmilta pyydettiin lupa kirjallisena osallistua tutkimukseen. (LIITTEET 1 ja 2) Kävimme keskusteluja ennen varsinaisen työn aloittamista nuorisotilalla yhdessä työelämän ohjaajamme kanssa. Hän oli hyvänä tukena suunnitellessamme kysymyksiä kyselylomakkeeseen sekä ryhmähaastatteluihin.

Nuorisokeskuksesta saimme idean haastatella läheisen koulun tukioppilaita. Tukioppilaiden ryhmähaastattelussa koimme saavamme hieman erilaisempaa ja entistä syvällisempää tietoa toiseen haastatteluun verrattaessa. Molemmissa haastatteluissa pyrimme saamaan mahdollisimman todenmukaista tietoa nuorilta itseltään. Keskustelu oli vapaamuotoista, ja nuoret saivat nostaa esiin juuri ne asiat, mitkä heitä eniten askarrutti ja näin ollen he myös määrittelivät huolen käsitteen itse.

2.1 Tutkimuksen kohderyhmä

Kohderyhmäksi valitsimme yläkouluikäiset 13-16-vuotiaat nuoret. Haastateltavat nuoret löytyivät yhdestä Tampereen kaupungin nuorisotoimen nuorisokeskuksesta sekä eräästä Tampereen yläkoulusta. Kyselytutkimus tehtiin nuorisokeskuksen nuorille. Nuorisokeskuksessa käy säännöllisesti 20-35 nuorta illan aikana. Kyselylomake jaettiin 50 nuorelle. Vastaukset saimme 25 nuorelta. Nuorisokeskus tarjoaa nuorille monenlaisia harrastamisen mahdollisuuksia. Nuoret tuottivat tulevansa ”tiloille” mielellään ja työntekijät ovat ansainneet nuorten luottamuksen. Tampereella tärkeitä painopistealueita

nuorten parissa tehtävässä työssä on kasvatuksellinen työote ja terveelliset elämäntavat.

Tutkimuksessa mukana olleessa koulussa on ollut käynnissä ”KiVa Koulu”-toimintaohjelma. Ohjelmasta on saatu myös kansainvälisellä tasolla tuloksia, jotka kertovat toimintaohjelman olevan onnistunut vaikutuksiltaan. Ohjelma tarjoaa paljon konkreettista materiaalia, joista sekä vanhemmat, oppilaat että opettajat hyötyvät. Ohjelmassa käytetään virtuaalista oppimisympäristöä esimerkiksi pelien kautta. ”KiVa Koulu”- ohjelma vaikuttaa koko ryhmään. Kaikki ovat vastuussa yksittäisen oppilaan hyvinvoinnista. Ne, jotka ovat olleet kiusaamisen sivustaseuraajia, saavat toimintamalleja siihen, miten tukea kiusattua ja miten näyttää, ettei hyväksy kiusaamista. (Lämsä 2009, 173, 175.)

2.2 Tiedonhankinta ja tutkimusaineistot

Tutkimusaineistoja on työssämme kolme. Ensimmäinen aineisto koostuu kyselylomakkeiden vastauksista, jotka keräsimme nuorisokeskuksen nuorilta. Kyselylomakkeiden avulla tavoittelimme laajempaa otantaa kohdejoukostamme. Pää tiedonkeruumenetelmämme ryhmähaastattelu antoi määrällisesti suppeampaa, mutta laadullisesti syvempää tietoa. Toinen ja kolmas aineisto koostuvat ryhmähaastatteluista nuorisokeskuksessa ja koulussa. Aineiston hankinnassa korostimme sitä, että nuori saa itse määritellä huolen käsitteenä ja näin ollen mikään vastaus tai kokemus ei ollut väärä. Kaikki nuorten kertoma otettiin tutkimuksessa huomioon eikä mitään rajattu pois.

2.2.1 Aineiston keruu kohdejoukolta

Aloitimme aineiston keruun syksyllä 2009 anomalla tutkimusluvan ja pyytämällä nuorten vanhemmilta luvan osallistua tutkimukseen. Laadimme kyselylomakkeen (Liite 3), joka jaettiin esitestauksen jälkeen nuorisokeskuksessa käyville nuorille. Kyselylomakkeiden avulla saimme tärkeää tietoa, mutta lisäksi päätimme toteuttaa kaksi ryhmähaastattelua.

Ensimmäisen ryhmähaastattelun teimme nuorisokeskuksessa. Paikalla oli seitsemän nuorta. Ilmapiiiristä pyrimme luomaan rennon ja nuoria kiinnostavan. Haastattelu toteutettiin pizza-illan merkeissä. Tämän haastattelun kautta saimme syvää ja moniulotteista tietoa nuorilta.

Toinen haastattelu tehtiin koulussa, jossa haastattelimme tukioppilasryhmää. Haastatteluun osallistui neljä nuorta. Tukioppilaita kohderyhmäksi ehdotti eräs nuorisokeskuksen nuorisotyöntekijä. Haastattelu tehtiin koulupäivän aikana. Tutkimusluvan haimme koulun rehtorilta ja kysyimme myös vanhemmilta luvan nuorten haastatteluun. Tukioppilailta saimme tietoa erilaisesta näkökulmasta. Jokainen tukioppilas käy koulutuksen, jossa he saavat ohjausta tehtävänsä.

Aloitimme molemmat haastattelut lukemalla nuorille kaksi erilaista case-tapausta. (Liite 4) Näiden tapausten tarkoituksena oli avata nuorille sitä, millaisista asioista olisi tarkoitus keskustella. Keskustelu alkoi hyvin, ja nuoret pystyivät samaistumaan case-tapausten kohdehenkilöihin. Painotimme haastateltaville, että case-tapauksissa esiintyvät ongelmat eivät ole ainoita, vaan nuoret saavat itse määritellä asiat, joista ovat huolissaan. Teimme myös selväksi, ettei mikään huoli ole vähäpätöisempi toista.

2.3 Tutkimusaineiston analyysitapa

Analysoimme haastatteluista saadun aineiston käyttämällä sisällönanalyysia. Sisällönanalyysilla tarkoitetaan aineiston kuvaamista sanallisessa muodossa. Tällä keinolla aineistosta pyritään etsimään merkityksiä ja näiden kokonaisuuksia. Tällaista tietoa ei voida esittää numeerisesti, vaan se täytyy tehdä sanallisina tulkintoina. (Vilka, 2005. 139,140.) Sisällönanalyysin avulla pystyimme kuvaamaan ja ymmärtämään tuloksia tiivistetyssä muodossa ja näin saimme tutkittavasta aiheesta ymmärrettävän kokonaiskuvan. Juuri tämän vuoksi sisällönanalyysi sopi hyvin melko vapaamuotoisen aineiston jäsentämiseen.

Tutkimuskysymysten selvittämiseksi luimme aineiston useita kertoja ennen aineiston erittelyä ja teemoittelua. Analysoimme kysymyslomakkeiden ja haastattelujen aineistot erikseen. Erittelimme tekstistä pois epäolennaisen tiedon ja teemoitimme aineistoa. Tämän jälkeen aloimme vasta etsiä koko aineistosta yhtäläisyyksiä. Etsimme aineistosta ensin nuorten kavereihin liittyviä huolia, joita löytyi paljon, joten seuraavaksi aloimme etsiä näille kaikille yhteisiä nimittäjiä sekä isompia kokonaisuuksia.

3 YLÄKOULUIKÄISEN NUOREN ELÄMÄNVAIHE KEHITYKSEN VUORISTORADALLA

Jokaista tutkimusta tehdessä on tärkeää tietää tutkittavien meneillään olevan kehitystason nivoutuminen tutkittavaan aiheeseen liittyen. Seuraavassa avaamme kehitystason merkitystä yläkouluikäisten nuorten kohdalla.

Yläkouluikäisen nuoren kasvu on niin nopeatempoista, että aikuisten on haastavaa tietää, mikä on normaalia murrosiän tuomaa käytöstä ja minkälainen käytös kuulu nuoren kehitykseen. Nuoren biologinen, sosiaalisen ja tunne-elämän sekä järjen kehityksen myllerryksessä lapsi muuttuu nuoreksi ja nuoresta aikuiseksi. Nuoruudessa katsotaan olevan eräitä kehitystehtäviä, jotka ovat: irrottautuminen lapsuuden vanhemmista ja liittyminen ikätovereihin, oman muuttuvan vartalon ja olemuksen hyväksyminen, virittyminen seksuaalisuuteen ja valmistautuminen seurusteluun ja parisuhteeseen, tunteiden ymmärtäminen ja vuorovaikutustaitojen harjaannuttaminen, sosiaalisesti vastuullisen käytöksen omaksuminen, oman maailmankatsomuksen kehittäminen sekä valmistautuminen työ- ja perhe-elämään. (Väestöliitto, 2010. Nuoruuden kehitystehtävät.)

Nuorella on vastaukset näihin kehitystehtäviin sen mukaan, millainen on hänen temperamenttinsa ja minkä aikataulun mukaan hänen kehityksensä tapahtuu. Ikätovereiden roolia ei tule vähätellä. Murrosiässä nuori ikään kuin taistelee siitä, minkälainen hän on suhteessa toisiin ihmisiin.

3.1 Nuori suhteessa vanhempiin ja muihin aikuisiin

Nuoren kehitys vaikuttaa myös perheen vuorovaikutukseen. Arki voi tuoda murrosikäisen vanhemmille paljon, mutta olla myös hyvin haastavaa. Saman perheen lapset voivat olla murrosiässä kaikki täysin erilaisia. Kehityksen vaihe, uhmaaminen, kapinointi ja raivostuminen ovat välttämättömiä nuoren tiellä aikuisuutta kohti. (Väestöliitto, 2010. Murrosikä.)

Nuoren riippuvuus suhteessa vanhempiin vähenee murrosiässä. Hän kasvaa fyysisiltä mitoiltaan nopeasti ja vanhemmat näkevät, ettei nuoren hoivalle ole enää niin paljon tarvetta, kuin nuoren ollessa pieni lapsi. Nuoren kuuluminen kaveriryhmään saa aikaan ryhmätunteen muodostumisen. Tämä tunne voi muodostua vahvaksi. Negatiiviset tunteet vanhempia kohtaan ovat seurausta ryhmätunteesta. Kaikilla nuorilla ryhmätunne ei ole niin vahva, ja silloin heillä voi olla läheisemmät välit aikuiseen. Nuoret voivat ottaa esimerkiksi lävistyksiä tai tatuointeja, jotta he näyttäisivät varmasti vanhemmille liittyvänsä kaveriryhmään eikä vanhempiin tai toisiin aikuisiin. Voimakkaasti esiintyvää nuorten kapinaa tavataan siellä, missä nuoret käyvät koulua. Yhteiskunnissa, jossa nuoret eivät ole koulussa tai voivat avioitua jo hyvin nuorena, ei ryhmätunteen muodostumiselle tai murrosiän esiintymiselle ole edellytyksiä. Näissä yhteiskunnissa nuoret ovat jo varhain aikuisia. (Harris, 2000. 345–347.)

Historiakin kertoo siitä, että murrosikäiset ovat aina kapinoineet vanhempia ja muita aikuisia vastaan. Judith Rich Harris kirjoittaa kirjassa Kasvatuksen myytti, että jo yli kaksi tuhatta vuotta sitten ateenalaisia poikia opettanut Sokrates koki, ettei hän saa kunnioitusta oppilailtaan. Myös Aristoteles oli tyytymätön oppilaidensa kaikkietävyuteen. Murrosikäiset ovat aina olleet osallisia kulttuurin muutoksessa. Ryhmätunne toimii aktiivisena tekijänä erotuttaessa niistä sukupolvista, joihin vanhemmat ja opettajat kuuluvat. (Harris, 2000. 348.)

Suomessa, kuten monissa muissakin yhteiskunnissa, koulu on yksi niistä tärkeistä ympäristöistä, joissa nuori kehittyy. Koulussa vietetään suuri osa päivästä. Nuori kohtaa päivittäin koulussa monia aikuisia opettajien lisäksi ja vuorovaikutustilanteita aikuisten kanssa syntyy paljon. Nuoren kehitystason johdosta myös ristiriitatilanteita suhteessa koulun aikuisiin riittää. Erään opettajan mukaan kahdeksasluokkalainen on haastavimmassa kehitysvaiheessa yläkoulua käydessään. Luokan ollessa täynnä samaan ryhmään kuuluvia murrosiän kehityksen myllerryksessä olevia nuoria, ovat tuntitilanteet opettajan mukaan melko rauhattomia.

Kouluviihtyvyyden lisäämiseen ja tunnilla esiintyvän rauhattomuuden poistamiseen löytyy kuitenkin monia eri keinoja. Yksi keino olisi osallistaa nuoria enemmän koulupäivänsä kulkuun. Myös positiivinen palaute olisi

yläkouluikäiselle, joka on epävarma itsestään, tärkeää. Jari-Erik Nurmi kirjoittaa teoksessa *Näkökulmia kehityspsykologiaan*, kehitys kontekstissaan, että erityisesti heikoimmin menestyvät saavat usein negatiivista palautetta koulussa pärjäämisestään, ja se heikentää heidän uskoaan omiin taitoihinsa. Nuori saattaa vastustaa rajusti saamaansa palautetta ja luokkatilanteesta voi tulla opettajan silmissä epämiellyttävä. Onnistumisten kokemusten tarjoaminen tekisi hyvää nuoren itsetunnolle. (Lyytinen, Korkiakangas, Lyytinen, 2006. 272.)

3.2 Nuori suhteessa kavereihin

Omaan tutkimukseemme liittyen kavereiden elämästä huolestuminen on luonnollista kavereiden kasvaneen merkityksen johdosta. Mikäli nuori ei saa tukea tunteidensa ilmaisuun kotona, hän hakee sitä taitoa kaveriporukasta. Sosiaalisesti vastuullisesti käyttäytyvä nuori osaa huolehtia kaveristaan siten, että yrittää selvittää avun saamisen mahdollisuuksia, jos hädässä oleva nuori ei siihen itse pysty. Nuori saa vanhemmiltaan lähtökohdat vastuulliseen käyttäytymiseen kavereiden keskuudessa. Pienestä pitäen lapselle opetetaan käyttäytymään perheyhteisön arvojen ja normien mukaisesti. Yläkouluikässä, kun vanhempia nähdään tavallisesti vähemmän kuin kavereita, toimitaan kaveriyhteisön normien mukaan. (Harris, 2000. 359).

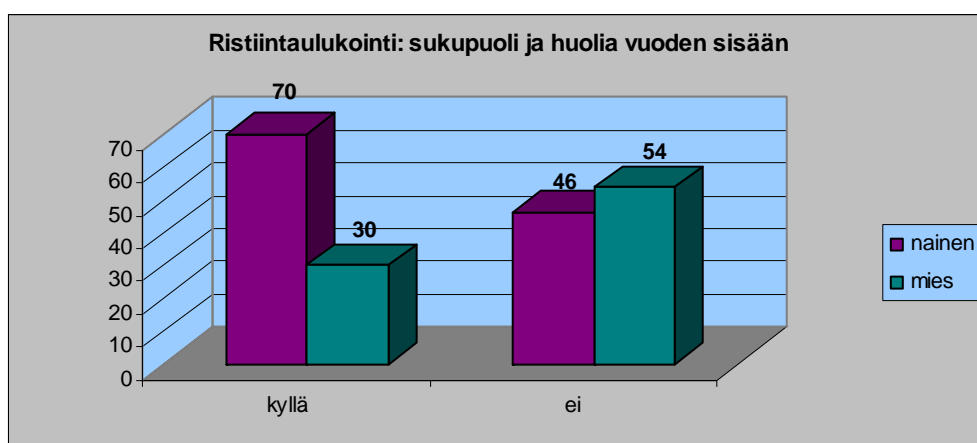
Kaverit ovat yläkouluikäisen nuoren peilejä, kun taas aiemmin lapsuudessa vanhemmat ovat olleet vastaavassa asemassa nuorelle. Esimerkiksi seksuaalisesta kehityksestä on helpompi puhua parhaalle kaverille. Kaveriryhmässä olevat nuoret käyvät läpi samanlaisia asioita. Tavallisesti vanhempien omasta murrosvaiheesta on paljon aikaa, ja näin ollen nuori saa kehityksen aiheuttamalle hämmennykselleen tukea vertaisiltaan.

Matti Rimpelä on koulututkimuksissaan tutkinut monelta kannalta nuorten elämänkulkuun ja kouluelämään vaikuttavia asioita, kuten esimerkiksi kouluviihtyvyyttä, oppimistuloksia, oppilaiden hyvinvointia ja koulua työpaikkana. Tutkimuksen ulkopuolelle ovat kuitenkin jääneet nuorten välinen vertaistuki sekä varhainen puuttuminen, joita tässä opinnäytetyössä on korostettu. Muutamat Tampereen ammattikorkeakoulun opiskelijoiden tekemät opinnäytetyöt liikkuvat samankaltaisissa aihepiireissä.

4 YLÄKOULUIKÄISTEN KAVEREIHIN LIITTYVÄT HUOLET

Yläkouluikäiset nuoret ottavat kavereiden huolet vakavasti, ja ne vaikuttavat myös omaan elämään. Mikäli parhaalla kaverilla on huolia, on se verrattavissa tilanteeseen, jossa itselläkin on huolia. Nuorten huolien määrittelyyn vaikuttavat myös kiinteästi nuoren elinympäristö, kulttuuri, perhe, ystävyysuhteet ja nuoren oma elämäntilanne kokonaisuudessaan.

Yläkoululaisille nuorille teettämämme kyselytutkimuksen vastausten perusteella viimeksi kuluneen vuoden aikana 11 oli ollut huolissaan kaveristaan ja 14 ei. Pojista huomattavasti harvempi oli ollut kaveristaan huolissaan kuin tytöistä. Kysymyksessä ”Oletko ollut huolissasi kaverista viimeksi kuluneen vuoden aikana?”, vastaukset olivat hyvin erilaisia verrattaessa kyselytutkimusta ja haastatteluja. Kyselytutkimuksen prosentit tässä kohtaa olivat huomattavasti alhaisemmat kuin haastatteluissa, joissa jokainen haastateltava kertoi olleensa huolissaan kaveristaan viimeksi kuluneen vuoden aikana. Myös kysymyksessä ”Oletko ottanut huolen puheeksi?”, löytyi selviä eroavaisuuksia kyselyn ja haastattelun suhteen, sillä kyselyssä noin puolet eli 52 % oli ottanut huolen puheeksi. Haastattelussa taas tuli ilmi, että lähes jokainen oli jollain tasolla ottanut huolen puheeksi.

KUVIO 1. Yllä olevasta diagrammista voidaan nähdä, että kaikista vastanneista, jotka ovat olleet huolissaan kaveristaan viimeksi kuluneen vuoden aikana, 70 % oli tyttöjä ja 30 % poikia. Niistä, jotka eivät olleet kokeneet huolta kavereistaan, 54 % oli poikia ja 46 % tyttöjä.

Kyselylomakkeiden vastausten ja haastatteluiden perusteella nuorten huolet liittyvät mielenterveysongelmiin, päihteidenkäyttöön, väkivaltaan, koulunkäyntiin ja ihmissuhteisiin.

”Mun huolet liittyy melkein aina kavereiden huumeiden ja alkoholinkäyttöön. Ja sitten on myös kavereiden perhejuttuja.”

”Sanoin, että onko hän itse huomannut olossaan ja mielentilassaan muutosta huolestuttavaan suuntaan, mutta hän aina kiersi keskustelun.”

Seuraavassa avaamme laajemmin kavereihin kohdistuvien huolten sisältöä. Aineistosta nousi esiin selvästi kuusi eri teemaa, joihin nuorten kavereihin kohdistuvat huolet liittyivät.

4.1 Päihteisiin liittyvät huolet

Alkoholin käyttö ja sen liikakäyttö nousivat aineistosta yhdeksi huolenaiheeksi. Lähes jokainen kyselylomakkeisiin vastanneista ja ryhmähaastatteluihin osallistuneista nostivat kaverin alkoholin käyttöä koskevan huolen esiin. Haastateltavat nostivat esiin seikkoja, jotka kertoivat siitä, että jo yläkouluikäinen voi olla alkoholiriippuvainen ja saattaa juoda sekä arkisin että viikonloppuisin. Nuoret kertoivat olevansa esimerkiksi seuraavista asioista huolissaan:

”Ettei kukaan sammuis lumihankeen.”

”Mulla on kans yks sellainen kaveri, joka asuu sen veljen kanssa kaksin ja ryyppää arkisin ja viikonloppuisin.”

Siihen, että nuori alkoholisoituu, tarvitaan tiettyjä vaikutteita. Ympäristötekijät vaikuttavat pitkän altistumisajan ohella alkoholiriippuvuuden kehittymiseen. Mikäli toinen nuoren vanhemmista on alkoholisoitunut, kohoaa lapsen

sairastumisriski nelinkertaiseksi. Jos molemmilla vanhemmilla on alkoholi-ongelma, on riski lapsen sairastumiseen 25-kertainen. Nuoruusiässä lapsi ei ole enää niin alkoholikielteen kuin aiemmin. Käsitys muuttuu 12-13-vuotiaana. (Kemppinen 1997, 16–17.) Tutkimusten mukaan raittiiden nuorten määrä Suomessa on vähentynyt. Humalajuominen on yleistynyt 12-vuotiaita lukuun ottamatta. Etenkin 14-vuotiaat pojat ovat yhä harvemmin raittiita. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009.)

Päihteitä koskien kaverin huumausaineiden käyttöä, kuten kannabiksen polttoa, suurin osa haastatelluista piti vain pienenä huolena tai ei huolena ollenkaan. On yleisessä tiedossa, että Tampereella huumeiden markkinointi on näkyvää ja usein tapahtuvaa.

”Se niinku menee niin, et kaveri kulkee niitten kauppiaitten luo ja se vaan tietää, ketkä sitä kukkaa tai lätkää myy. Siinä niitä on keskellä kaupunkia. Mut ei se voi niitä silmiin kattoo. Sitten se ostaa annoksen ja ei se niin paha oo.”

”No mulla on jääny tai siis mulla on pari kaveria, jotka polttee, mutta siis, se on siis, että se ei oo niinku niin vaarallista, että niinku tupakointi on paljon vaarallisempaa, mitä niin ku polttelu on”.

Erään tutkimuksen mukaan kannabiksen käyttöön liittyvä mediassa esiintyvä huumejulkisuus on haastateltavien mukaan sensaationhakuista. Haastateltavat kokevat, että kannabiksen käytön vaikutuksista tuleva tieto on virheellistä. (Rönkä 2009, 36.) Vuonna 2007 koululaisille tehdyn ESPAD-tutkimuksen tulosten mukaan 15-16-vuotiaista nuorista 8% oli kokeillut kannabista. Vuonna 2003 samasta ikäryhmästä kokeilijoita oli 11 %. Laittomia huumeita ilmoitti vuoden 2007 tutkimuksessa kokeilleensa 2 % vastaajista. Alkoholin humalakäyttö, alkoholin ja pillerien yhteiskäyttö, tupakan sekä kannabiksen käyttö on ollut vähenemään päin koko 2000-luvun ajan. Sen sijaan liimojen ja liuottimien käyttö on lisääntynyt, samoin kuin tyttöjen osalta rauhoittavien lääkkeiden ja unilääkkeiden käyttö. (Rönkä 2009, 41.)

Tutkijoiden mukaan kouluterveyskyselyistä ja nuorten terveystapatutkimuksista, jotka toteutetaan kahden vuoden välein, löytyy viitteitä siihen, että huumeiden käytön väheneminen on pysähtymässä. Ystävät ja tuttavat tarjoavat huumaavia aineita, joten aineista on tullut nuorten arkeen kuuluva asia. (Rönkä 2009, 42.)

Vaikka alkoholin käyttöä pidettiin juuri näiden nuorten keskuudessa huomattavasti huolestuttavampana seikkana kuin esimerkiksi kannabiksen polttoa, se ei kerro koko ikäryhmän todellista mielipidettä. Tällaisiin mielipiteisiin vaikuttavat nuoren asuinpaikka, kotiympäristö, kaveripiiri sekä elämäkokemuksen tuoma näkemys asiasta. On hyvä muistaa, että huolet kavereiden päihteiden käyttöön liittyen ovat vain yksi osa nuorten kavereihin liittyvistä huolista. Seuraavaksi suurin huolten aiheuttaja on ihmissuhteisiin liittyvät huolet.

4.2 Ihmissuhteisiin liittyvät huolet

Haastateltavat sekä kyselyyn vastanneet nuoret olivat havainneet kavereillaan ongelmia perheen kanssa. Nämä huolet kuvastuivat siten, että haastateltavien kaverit olivat kertoneet, etteivät tule toimeen äiti- tai isäpuolen kanssa tai sitten ongelmia oli sisarpuolten kanssa.

”Siis sillä on vähän sellanen ongelmallinen perhe, sen porukat on eronnu ja siitä tulee sit ongelmii, niinku sellasii, et ei sen isäpuoli oo mukava sille ja sit sen siskopuoli yrittää niinku viedä kaiken huomion.”

Sinänsä vanhempien avioeroa pidetään suhteellisen normaalina ilmiönä, mutta eron jälkeinen ihmissuhdeviidakko voi olla vaikea hyväksyä. Myös yksinäisyys perheen sisällä nousi huolena monesta puheenvuorosta. Avioeroja tapahtuu nykyään paljon, mutta harva vanhempi ottaa huomioon lasten sietokyvyn siinä kohtaa, kun esitellään uutta kumppania. Yläkouluikäinen nuori elää murrosiän kuohuntavaiheita, ja äidin tai isän uusi puoliso voi olla hankala hyväksyä.

Vaikka eroja tapahtuu paljon, vanhempien avioero saa aikaan nuoressa koko elämäntilanteeseen liittyvää ihmettelyä ja epävarmuutta. Nuori voi oireilla vanhempien eron johdosta esimerkiksi haluamalla jatkuvasti uusia tavaroita tai vaatteita. Nuori voi myös siirtää vanhempiin kohdistuvan epäsuoran vihan kavereihin tai opettajiin. Koulumenestys voi joko nousta huimasti tai laskea paljon. Pojat purkavat erosta johtuvaa pahaa oloaan riitelemällä opettajien tai kavereiden kanssa. Tytöt taas voivat toivoa, että vanhemmat palaavat yhteen, ja tämä toive häiritsee heidän keskittymistään. (Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilen 2003, 197,198.)

Seurustelusuhteen päättyminen on iso asia nuoruusiässä eikä asian vaikeusaste riipu siitä, onko seurusteltu kaksi viikkoa vai kolme kuukautta. Seurustelu saattaa olla näyttämistä kavereille, millä pyritään viestittämään: ”Minä kelpaan”. Seurustelu voi aiheuttaa takertumista seurustelukumppaniin. Häneltä odotetaan samankaltaista tukea, mitä nuori on saanut ennen vanhemmiltaan. Nuoresta saattaa tuntua, etteivät vanhemmat enää tue häntä niin kuin ennen. Nuori voi myös kokea yksin jäämisen pelkoa. (Aaltonen yms. 2003, 157.)

Haastateltavat yläkouluikäiset pitävät keskusteluja kaverin kanssa tärkeinä. Yläkouluikäiset tytöt käyvät pitkiä puhelinkeskusteluja kavereidensa kanssa tai ovat yhteydessä internetin välityksellä. Keskustelujen kautta kaveri saa kokemuksen siitä, ettei ole yksin huoliensa kanssa.

Kavereiden puute on myös asia, joka huolestuttaa nuoria. Joku tietty nuori voi olla päivästä ja viikosta toiseen yksin koulun pihalla, ja tämä kiinnittää toisten nuorten huomion. Yksinäisen nuoren luokse on toisinaan hankala mennä toisten nuorten kokemuksen mukaan.

”Et mä oon joskus kysyny, et miks se on vaan yksin. No se on sitte sanonu, et viihtyy enimmäkseen yksin, mut mä sanon, et on aika ihme, jos haluaa tyyliin koko loppuelämänsä olla yksin. No ainakaan mä en pystyis elään, jos ei mulla olis kavereita ympärillä tukemassa siinä.”

Myös yksin jäämisen pelko tuli yhtenä huolena aineistosta esiin ihmissuhteisiin liittyvissä huolissa.

"Mitä, jos kukaan ei tykkää musta?", "Oonks mä tarpeeks hyvän näkönen?"

Nuoret tiedostivat nyky-yhteiskunnan pintapuolisuuden, joka arvottaa ihmiset tiettyihin muotteihin. Vaikkakin todetaan, että pitää uskaltaa olla erilainen, ovat erilaisuuden "lajit" kuitenkin kontrolloituja.

4.3 Mielenterveyteen liittyvät huolet

Aineistosta nousi runsaasti esiin mielenterveyteen liittyviä huolia. Haastattelujen yhteydessä pohdimme nuorten kanssa, millaiset tekijät auttaisivat mielenterveyden suojaamisessa. Nuoret tuottivat seuraavia asioita: vanhempien pitäisi olla kiinnostuneempia nuorten asioista, voidaan tehdä asioita, jotka tuottavat mielihyvää, kuten elokuvissa käynti sekä yhdessäolo kavereiden kanssa.

Teoriatiedon mukaan nuoren mielenterveyttä suojaavia ulkoisia tekijöitä ovat:

- riittävä aineellinen hyvinvointi
- turvallinen ympäristö ja yhteiskunta
- sosiaalinen verkosto
- myönteiset samaistumismallit
- koulutusmahdollisuudet, työ ja harrastukset
- elämän käännekohdat, jotka avaavat uusia mahdollisuuksia tai kääntävät kehityksen suunnan.

Omia mielenterveyttä suojaavia selviytymiskeinoja ovat ongelmanratkaisutaidot, tunteiden säätelykeinot, vastoinkäymisten hyväksyminen ja vastoinkäymisten merkitysten arviointi, joustavuus ja lannistumattomuus, peräänantamattomuus stressitilanteissa, vuorovaikutuksen sujuvuus, prososiaalisuus ja reflektointikyky. (Haasjoki & Ollikainen 2010, 20.)

Kavereiden itsetuhoisen käytös huolestuttaa monia nuoria. Viiltelystä ja itsetuhoisesta käyttäytymisestä yleensä on tullut trendikästä, ja hyvin monet nuoret tekevät sitä. Kaikki aikuiset eivät huomaa nuoren tuhoisaa käyttäytymistä, vaan ainoastaan kaverit tietävät asiasta. Viiltely tuotiin haastattelujen yhteydessä esiin pääasiallisena itsetuhoisen käytön ilmentymänä ja huolena. Viiltelystä jutellaan paljon nuorten keskustelupalstoilla. Herkässä tilassa olevalle nuorelle sanat ”viiltely helpottaa tuskaa” voi saada nuoren ajattelemaan, että mitään muuta keinoa ei ole.

”Sil on esim. koko toinen käsi täältä kyynerpäästä kämmeneen, niihin se on tumpannu tupakkeja.”

Masennus ja alakuloisuus ovat hyvin yleisiä nuorten keskuudessa. Useat viimeaikaiset tutkimustulokset kertovat nuorten psyykkisestä uupumuksesta. Kymmenen ikävuoden jälkeen ja erityisesti murrosiässä masennustilojen määrä kohoaa. Viisi prosenttia murrosikäisistä nuorista käy läpi masennuksen. Joka kymmenes lapsilla ja nuorilla esiintyvistä masennustiloista ovat vuosikausia kestäviä. Masennusta esiintyy yleisemmin tytöillä kun pojilla. (Huttunen 2010.)

Haastateltavien nuorten mukaan heillä on jo pitkään alakulosta ja masennuksesta kärsineitä kavereita.

”Mun yhellä kaverilla oli joskus aika paha masennus, eikä se kertonu siitä vanhemmilleen, niin se ei saanu siihen apua”.

Haastattelun yhteydessä osa nuorista tuotti myös itse kärsineensä masennuksesta. Masentuneisuudesta nuoret olivat kovasti huolissaan. Masennukseen on liittynyt myös itsemurhayritys, joka on tuntunut tämän yrityksen tehneen nuoren kaverista pelottavalta.

”Se on masentunu vaikka ei sitä muut välttämättä edes huomaa.”

Anorektinen toimintatapa nousi myös yleisenä huolena esille haastattelussa. Kouluruokailuja jätetään paljon väliin, ja kun on huono olla, jätetään lähes kokonaan syömättä muullakin ajalla. Kaverit kannustavat toisiaan syömään ja

kokevat avuttomuuden tunnetta, jos kaveri laihtuu laihtumistaan. Suurimmassa osassa yläkouluja nuorten syömistä ei seurata millään tavalla. Nuoret hakevat pikaruokaa koulun läheltä tai jättävät syömisen kokonaan väliin. Aineistosta nousi esiin vain anoreksiaa koskeva huoli.

”Hetki huomasin et se ei syönyt mitään ja pyörtyi tosi usein, kerran se pyörtyi päivässä joku kaheksan kertaa ja pari kertaa sen kaverin syliin ja sit ne käski sen ottaa vanhempiaan yhteyttä, että se kertoo sen tilanteen, ku ne ei tienny siitä mitään, et se ei oo syönyt ja tälleen näin.”

Liian kovat vaatimukset itseä kohtaan ja kouluun liittyvä tunnollisuus kuuluvat anoreksiaa sairastavan nuoren piirteisiin. Nuoresta tulee fyysisesti heikko, esiintyy univaikeuksia, päänsärkyä ja vatsavaivoja. Nuori näkee itsensä peilin kautta liian lihavana ja rumana. Nuori ei enää tunnista omaa tahtoaan ja tunteitaan ja silloin nuori hakee tukea syömiseen liittyvistä säännöistä tai muista aivan ulkopuolisista asioista. (Friis, Eirola & Mannonen 2004, 102.)

Mielenterveyteen liittyvät huolet painoutuivat siis masennukseen ja anorektiseen käytökseen. Masennusoireista kavereiden itsetuhoisuus huoletti nuoria eniten. Koimme huolestuttavana esimerkiksi viiltelyn yleisyyden muun itsetuhoisuuden ohella nuorten keskuudessa. Kaverin itsetuhoisuus on liian raskas asia kantaa nuorille. Viiltelyyn puuttuminen vaatisi nopeaa ammattilaisten interventiota.

4.4 Huoli elämänhallinnasta

Elämänhallinta käsitteenä jaetaan sisäiseen ja ulkoiseen elämänhallintaan. Sisäinen elämänhallinta pitää sisällään tavan tulla toimeen erilaisten elämässä ilmenevien olosuhteiden ja tilanteiden kanssa. Ulkoinen elämänhallinta kertoo miten ihminen kykenee vaikuttamaan oman elämänsä olosuhteisiin. Ihminen kykenee olemaan oman elämänsä ohjaksissa niin, ettei siihen vaikuta haitalliset yllättävät ja itsestä riippumattomat asiat. (Aaltonen yms. 2003, 185.)

Kaverin velkaantuminen tuotti haastateltaville huolta. Pikavippejä tai rahalainoja kavereilta otetaan ahkerasti, ja sitten niitä ei pystytäkään maksamaan. Velkaa saatetaan ottaa esimerkiksi päihteiden käyttöä varten. Eräs vanhempi kertoi kuulleessaan tutkimuksestamme, että hänen yläkoulun kahdeksannella luokalla oleva nuorensa oli saanut nostettua aktiivirahakortilla 2500 euroa. Rahoilla nuori oli maksanut velkojaan kavereille ja pelannut osan rahoista. Haastateltavat kokivat, että jos kaverilla on paljon velkoja, tulee huolta velkojen takaisinmaksukyvyistä ja siitä, että kuinka kaveri saa taas elämänsä järjestykseen.

”Mutta niin ku ei silläkään mee silleen hyvin ja sit se ryyppää ja sit silläkään ei oo kauheesti silleen rahaa ja sit se ottaa velkaa, ja sit se on hirveissä veloissa.”

Nuorten tulevaisuuden suunnitteluun ja elämänhallintaan liittyvä problematiikka on pitkälti sidoksissa yhteiskunnan lasku- ja noususuhdanteisiin. Elämänhallintaan omalta osaltaan vaikuttavat myös kulttuuriin liittyvät arvot sekä eri instituutiot yhteiskunnassa. Kaikki nämä tekijät yhdessä ovat nuorelle ikään kuin kompassi, jonka avulla nuori suunnistaa kohti ainutlaatuista elämänhallintaa.

4.5 Väkivaltaan liittyvät huolet

Kaverin elämäntilanteeseen tai hänen käytökseen liittyvä väkivalta huolestutti haastateltavia nuoria paljon. Myös kaverin perheessä esiintynyt väkivalta tuotti nuorille huolta. Väkivalta voidaan määritellä monin eri tavoin. Se voidaan nähdä rikoslajina tai siitä voidaan puhua vain tekemisenä. Väkivaltaan liittyy tiiviisti myös uhriuden käsite.

Nykyään väkivallan uhrin auttamista pidetään entistä tärkeämpänä. Myös väkivallan sivustaseuraajat ja heidän läheisensä katsotaan olevan väkivallan uhreja. Väkivallan tekijäkin tarvitsee apua. (Paavilainen & Pösö 2003, 13).

Kaverin aggressiivinen käytös muita kohtaan koettiin huolestuttavana haastateltavien keskuudessa. Perheväkivaltaa tapahtuu monen haastateltavan kaverin perheessä.

”Se on joka paikassa nyrkit pystyssä eikä sitä pysäytä mikään, kun se sille päälle tulee.”

”Ranteissa oli yks kerta paljon mustelmia.” ”Isäpuoli pahoinpitelee ja oli nostanut kurkusta seinälle.”

Ilmiönä perheväkivaltaa on tehty yhteiskunnassa näkyvämmäksi. Tästä on esimerkkinä lähisuhteiden väkivaltaa ennaltaehkäisevien tietoisuuksien suunnittelu ja toteutus yhteistyössä Tampereen ammattikorkeakoulun, Tampereen yliopiston, Porin diakonia-ammattikorkeakoulun ja silloisen Länsi-Suomen lääninhallituksen koordinaattorin Hanna Lintulan kanssa. Tietoisuudet ovat levinneet laajalle ihmisten keskuuteen, huolimatta siitä, että ne ovat julkaistu vain internetissä. Myös osa haastatelluista oli nähnyt tietoisuudet. Haastateltavat nuoret antoivat sellaisen kuvan, että he yrittivät puuttua, jos kaveri koki perheväkivaltaa.

Myös väkivallan uhka kavereita kohtaan huolestuttaa nuoria. Väkivallan uhkaa voi nuorten mukaan kohdata kadulla ja kotona. Kadulla tilanteisiin joutuu usein humalatilanteiden seurauksena, ja kotona, jos esimerkiksi vanhemmat juovat tai heillä on mielenterveysongelmia, voi nuori joutua kokemaan väkivallan uhkaa. Alkoholin käytön ajateltiin aiheuttavan aggressiivisuutta nuorten joukossa.

Moni lapsi tai nuori joutuu myös psyykkisen perheväkivallan uhriksi liian usein. Tutkimusten mukaan kuolleisuus kasvaa 14. ikävuoden jälkeen suuresti, pojilla tyttöjä enemmän. Kuolinsyistä merkittävimpiä ovat tapaturmat ja väkivalta. (Aromaa & Apter 2005, 307.)

Väkivallan moniulotteisuus ja ilmiön vakavuus tuli tässä tutkimuksessa hyvin esille. Yhteiskuntatietoisuutta asiasta löytyy, mutta on huolestuttavaa, että väkivaltaa esiintyy paljon jo nuorten keskuudessa. Väkivaltaan ei ole löydetty

tehokasta keinoa vähentää sitä siten, että jokaisesta päivälehdestä ei löytyisi artikkeleita tai uutista väkivaltaan liittyvistä asioista.

4.6 Kouluun liittyvät huolet

Aineistomme tulokset osoittivat, että yläkouluikäiset nuoret kokevat huolta kaverin koulunkäyntiin liittyvistä asioista. Erityisen huolestuttavana pidettiin, jos kaveri saa huonoja numeroita kokeista tai hänellä on paljon koulupoissaoloja.

Tutkimusten mukaan on voitu tehdä yhteenveto siitä, että suurin osa koululaisista kokee viihtyvänsä hyvin koulussa. Niitä, jotka eivät selkeästi viihdy koulussa, on vain pieni osa. Kouluviihtyvyys saattaa heiketä ylemmille luokille tultaessa. Kaikkein huonointa kouluviihtyvyyden on todettu olevan yhdeksännellä luokalla. Oppilaiden kouluviihtyvyydellä on tutkimuksissa todettu olevan yhteyttä sosiaaliseen taustaan. (Aaltonen yms. 2003, 231.)

Nuori viettää koulussa suuren osan päivästä. Erityisesti yläkouluissa päivät ovat pitkiä. Siksi onkin tärkeää, että kouluympäristö on oppilaan hyvinvointia tukeva, ja koulussa tapahtuneet asiat ovat nuorille merkityksellisiä. Kouluun liittyviä ongelmia voivat olla oppimisen ongelmat, koulukiusaaminen sekä koulunkäyntiin liittyvä haluttomuus tai koulupelko. (Aaltonen yms. 2003, 321, 325–326.) Jos koulu menee kaverilla huonosti, kaveri saa kokeista mitä tahansa tai lintsaa koulusta, kokee nuori olevansa huolissaan kaverin koulunkäynnistä. Nuoria huolestutti myös se, että koulussa ei ole heidän mukaansa tarpeeksi sellaisia aikuisia, joille kaveri voisi mennä huolistaan kertomaan.

”Kuraattorikin on vaan niin vieras, ettei sille oikein pysty puhuun, pitäis olla tutumpi.”

”Et koulu mene niin huonosti, lintsaa koulusta ja silleen, kokeista saa mitä tahansa.”

Koulun rooli on kasvanut vuosien saatossa. Vanhemmat odottavat koululta yhä enemmän kasvatusvastuun kantamista ja tuntuukin luonnolliselta, että nuoret odottavat koulussa olevan vahvasti tukea antavia ja turvallisia aikuisia. Ei riitä, että aikuiset ovat pelkästään läsnä, vaan heidän täytyy saavuttaa myös nuorten luottamus.

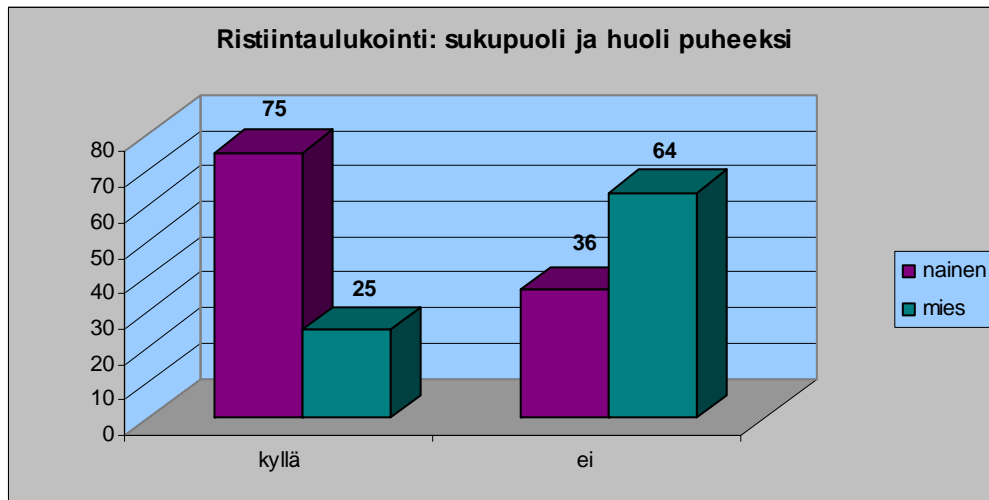
5 NUORTEN TAPA TOIMIA, KUN HUOLI KAVERISTA HERÄÄ

Perhe, kaveripiiri, työyhteisö ja mielenterveyspalveluihin liittyvät yhteisöt kuuluvat lähiyhteisöihin, jotka ovat nuorelle merkityksellisiä. Vanhemmat eivät välttämättä ole selvillä pulmista, joita nuori kohtaa. Tämä vaikuttaa myös siihen, että vanhempien auttamisen mahdollisuudet ovat rajalliset. (Lämsä 2009, 116.) Pienillä lapsilla vanhemmat ja sekä muut lähiyhteisössä elävät aikuiset ovat auttamismahdollisuuksien keskiössä. Nuorten kohdalla taas kavereiden merkitys myös varhaisessa puuttumisessa korostuu. Varhainen puuttuminen on haasteellista aikuisillekin, ja kaikki teoreettinen tieto on suunnattu aikuisia varten. Aineistostamme kuitenkin nousi selkeästi merkkejä siitä, että nuoretkin puuttuvat kavereiden huoliin varhaisessa vaiheessa tai toivovat aikuisten tekevän sen.

Erik Arnkil kirjoittaa varhaisesta puuttumisesta seuraavasti: ”Varhainen puuttuminen ymmärretään toimimiseksi mahdollisimman varhain, mahdollisimman avoimesti ja mahdollisimman hyvässä yhteistyössä ongelmatilanteiden ehkäisemiseksi. Olennaista on toimia silloin, kun mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja on runsaasti. Varhainen puuttuminen on varhaista vastuunottoa omasta toiminnasta toisten tukemiseksi.” (Arnkil 2006.)

Huolen oli ottanut puheeksi hieman yli puolet (52 %) kyselylomakkeisiin vastanneista nuorista, kun taas hieman alle puolet (48 %) ei ollut ottanut huolta puheeksi. Jokainen ryhmähaastatteluihin osallistuneista nuorista oli ottanut huolen jollain tasolla puheeksi. Haastattelun ja kyselyyn vastaamisen yhteydessä nuoret kertoivat, kuinka he ovat puuttuneet kavereiden huoliin. Kaveria on houkuteltu puhumaan asiasta äidilleen. Nuori on pyytänyt kaveriaan kuvittelemaan, missä tilanteessa kaveri on muutaman vuoden päästä, jos esimerkiksi kaverin juominen jatkuu. Jotkut nuoret kertoivat soittaneensa kaverin vanhemmille tai sisaruksille. Ensin he ovat kuitenkin puhuneet kaverille itse huolesta. Haastateltavien vastauksista kuvastui se, että nuoret haluavat puuttua kavereiden huoliin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa; heti kun huoli tulee huomatuksi.

Alla esitettyssä diagrammissa selviää se, että tytöt yrittävät puuttua kaverin huoliin poikia useammin. Huolen puheeksi ottaneista 75 % oli tyttöjä ja 25 % poikia. Huolen puheeksi ottamatta jättäneistä taas suurempi osa eli 64 % oli poikia ja 36 % tyttöjä.

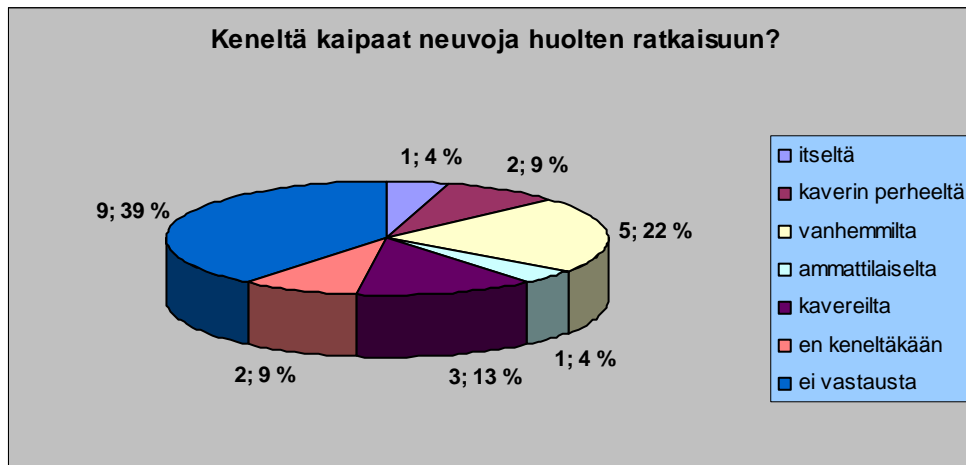
KUVIO 2. Poikien ja tyttöjen huolen puheeksi ottaminen

Auttamisen keinoina nuoret ovat käyttäneet seuraavia tapoja: He ovat ottaneet kavereitaan mukaan harrastuksiin eli ohjanneet mukaan toimintaan. He ovat myös kertoneet, mistä kaveri voisi saada apua, jos itselle on syntynyt kokemus siitä, etteivät voi auttaa kaveriaan hänen huoltensa suhteen. Haastateltavat nuoret tuottivat, että he haluavat olla rehellisiä kaverilleen ja kertoa suoraan huolen heräämisestä.

Vertaistuki elää nuorten keskuudessa erilaisten kaveriporukoiden sisällä. Vertaistuki edistää nuoren selviytymistä positiivisesti. Liisa Kiviniemen tutkimuksessa nuoret kuvasivat toivettaan siitä, että vertaistukea on saatavilla ja kokemuksia vertaistuesta, joka oli toteutunut heidän elämässään. Nuorten toiveen mukaan vertaistukijan olisi hyvä olla nuorta vanhempi ja sellainen, joka on itse selviytynyt elämässä tapahtuneista vaikeuksista. Ymmärrys, aktivointi ja rohkaisu ovat nuorten mielestä vertaistukijalle tärkeitä asioita. Nuoret odottavat tukea arjessa tapahtuvissa asioissa ja ohjaamista erilaisissa tilanteissa. Nuoret voivat hyödyntää oman elämän valinnoissa niitä kokemuksia ja tietoja, mitä vertaistukijalta on saatu. (Lämsä 2009, 118.)

Kaksi nuorta oli kertonut kavereita koskevista huolista kaverin perheelle, kolme vanhemmille ja yksi nuorisotyöntekijälle. Kavereille huolistaan oli puhunut kolme vastaajaa, seitsemän vastaajaa ei ollut kertonut kenellekään ja seitsemän jätti vastaamatta kysymykseen.

Nuoret kokivat kaipaavansa neuvoja itseltään 4 %:ssa vastauksista, kaverin perheeltä 9 %:ssa vastauksista. Vanhemmilta neuvoja kaipasi 22 % vastaajista ja 4 % kaipasi neuvoja joltakin ammattilaiselta. Kavereiden neuvoja kaipasi 13 % vastaajista, kenenkään neuvoja ei kaivannut 9 % vastaajista. 39 % vastaajista ei vastannut kysymykseen (KUVIO 3).

KUVIO 3. Keneltä nuoret kaipaavat neuvoja kavereihin liittyvien huolten ratkaisuun?

Nuoret olivat saaneet erilaisia neuvoja kysyessään kavereiden huolista joltakin toiselta ihmiseltä. Kavereita voisi estää varastamasta ja hölmöilemästä, asioista voisi puhua, ja yhdelle nuorelle oli sanottu, ettei ole nuoren asia huolehtia kaverin ongelmasta.

Kaksi nuorta ei vastannut kysymykseen, jossa kysyttiin, kenen tehtävänä on puuttua huoliin. Kavereiden tehtäväksi huoliin puuttumisen koki seitsemän nuorta, ja vanhempien tehtäväksi neljä nuorta. Jonkun muun tehtäväksi huoliin puuttumisen koki kolme nuorta, kaikkien tehtäväksi yksi nuori. Kolme nuorta ei osannut sanoa, kenen tehtävä huoliin puuttuminen on, ja kolme nuorta koki sen omaksi tehtäväkseen.

Nuoret kaipaavat huolten ratkaisuun eniten vanhempien tukea, jonkin ammattilaisen apua tai ylipäänsä sitä, että joku luotettava aikuinen auttaisi. Kyselyyn vastanneista nuorista yhdeksän nuorta halusi, että huoliin puututtaisiin, 13 nuorta ei halunnut puuttumista ja yksi nuori vastasi, että haluaa ehkä puututtavan huoliin. Nuoret kertoivat, että he toivoivat huoliin puuttuvalta aikuiselta, että hän tekisi sen niin, että nuori saisi avautua. Nuorelle on myös tärkeää tulla kuulluksi ja aidosti kohdatuksi. Nuoret kertoivat, että tätä ei kuitenkaan saisi tehdä tunkeilevasti eikä saisi alkaa ”sählätä”.

Huolten ratkaisuun apua kaipasi 17 % kyselyyn vastanneista ja 78 % taas ei. Haastatteluissa tuli ilmi, että apua kaivattaisiin enemmän, mutta joko nuorilla ei ole sellaista aikuista jolle kertoa tai sitten he eivät kerro, sillä pelkäävät aikuisten reaktioita ja seurauksia. He kertoivat, että on vaikea kertoa huolistaan täysin tuntemattomalle ihmiselle, kuten esimerkiksi kuraattorille. Nuoret toivoivat, että kuraattori olisi enemmän mukana heidän arjessaan, tai että koulussa olisi heitä varten joku nuorempi aikuinen, jonka olisi myös helpompi samaistua heidän huoliinsa.

Kysyttäessä ”Keneltä kaipaisit apua huolten ratkaisuun?”, olivat vastaukset hyvin samanlaisia. Suurin osa kyselyyn vastanneista ei kaipaa apua, osa odottaa sitä vanhemmilta, kavereilta tai nuorisotyöntekijältä. Haastattelun mukaan nuoret eivät halua kertoa kavereihin liittyvistä huolistaan opettajille, kuraattorille tai terveydenhoitajalle, sillä luottamus ei ole tarpeeksi suuri ja reaktioita pelätään. Tukioppilaat tekivät tässä kohden poikkeuksen, sillä he kertovat huolistaan eteenpäin koulun henkilökunnalle, mutta vain koulukavereidensa huolista. Harva kertoi olevansa valmis kertomaan omista tai hyvin läheisen ystävänsä huolista eteenpäin. Nuorten kertomuksista esille nousi vahvasti se, että he pelkäävät kertomisessa sitä, että koolle kutsutaan heti kaikki ihmiset sosiaalityöntekijä mukaan lukien, vaikka asia ei sitä vaatisikaan. Nuoret kokevat itse, että aikuiset suurentelevat asioita.

Haastatteluissa ilmeni, että nuorten pohjimmainen toive on aikuisten puuttuminen kavereiden huoliin; muun muassa koulukuraattorin, vanhempien ja opettajien tehtävä olisi puuttua. Nuoret eivät kuitenkaan usko, että aikuiset pystyvät auttamaan, tai aikuisia ei haluta sotkea tilanteeseen. Nuoret haluavat

selviytyä itse. Haastattelun tulosten mukaan voidaan katsoa, ettei nuorilla ole sellaisia aikuisia kovinkaan paljon ympärillään, joille he ajattelevat voivansa tai haluavansa kertoa kavereihin liittyvistä huolistaan ilman, että tarvitsisi pelätä seurauksia. Nuoret kertoivat muun muassa pelkäävänsä, että kaveri joutuu sijoitukseen, mikäli he kertovat kavereihin liittyvistä huolista sosiaalityöntekijöille, opettajille tai kuraattorille. Nuoret arvelivat, että psykologit tarjoavat esimerkiksi masennuksesta kärsivälle kaverille vain lääkkeitä.

”Kaikki sossut ja psykologit ovat ihan karmeita.”

”Jos puhuu opettajalle tai kuraattorille, niin ne piirtelevät vaan siihen lehtiöön.”

”Ei haluta psykologeja, koska ne antavat vaan lääkkeitä.”

”Opettajat ja kuraattori ei näe ongelmia, jos näkee, ne ylireagoivat.”

Haastateltavat nuoret kokevat, että muun muassa äiti, isovelji ja nuorisotyöntekijä ovat sellaisia henkilöitä, joille voi puhua kavereihin liittyvistä huolista, jos jollekin aikuiselle puhuu. Nuoret kokevat myös, että liian moni asia ehtii muuttua kaverin elämässä ennen kuin aikuiset ehtivät siihen puuttumaan.

Yhteenvetona voimme todeta, että nuoret ovat aktiivisia puuttumaan varhain tilanteeseen, kun he huomaavat, että kaverilla on huolia. Nuoret kuitenkin kaipaavat aikuisten tukea huolten ratkaisuun ja sitä, että he eivät joudu olemaan huoltensa kanssa yksin. Varhainen puuttuminen on ilman muuta aikuisten tehtävä, ja heidän tulisi huomata nuorten huolet sekä osata puuttua niihin tilanteen vaatimalla tavalla.

6 TUTKIMUSTULOSTEN YHTEENVETO JA POHDINTA

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tutkia yläkouluikäisten nuorten kavereiden elämäntilanteeseen tai käytökseen liittyviä huolia sekä sitä, miten nuoret itse pyrkivät näihin huoliin vaikuttamaan. Onnistuimme mielestämme hyvin selvittämään, millaisia kavereihin liittyvät huolet ovat sekä sitä, miten nuoret kavereiden huoliin tarttuvat. Tutkimuksessa saimme selville myös sen, että nuoret kokevat aikuisten, jotka voivat auttaa, määrän vähäisenä. Nuoret pystyivät myös erittelemään hyvin syyt siihen, miksi he näin kokevat.

Koulussa, jonka tukioppilasryhmää haastattelimme, on satoja oppilaita. Pohdimme ”KiVa Koulu”-toimintaohjelman merkitystä suhteessa koulun oppilaisiin. Tukioppilaat pitivät toimintaohjelmaa merkityksellisenä ja kertoivat sen vaikuttaneen koko koulun oppilaiden arkeen. Tässä yhteydessä täytyy ottaa huomioon se, että ”KiVa Koulu”-toimintaohjelma on voinut osaltaan vaikuttaa tukioppilaiden mielipiteisiin haastattelutilanteessa. Vastaukset olisivat voineet olla erilaisia ilman KiVa Koulu”-toimintaohjelman tuomia mahdollisia vaikutuksia.

Nuorisokeskuksessa, jossa teimme toisen ryhmähaastatteluista, välittyi vierailijalle hyvä ryhmähenki nuorten välillä. Nuorisokeskuksen työntekijät ovat olleet avainasemassa ryhmähengen muodostumiseen. He ovat välittäneet nuorille kuvan siitä, että heille voi tulla aina juttelemaan vaikeista asioista. Nuorisokeskuksessa yritetään painottaa ajatusta siitä, ettei kaveria missään tilanteessa jätetä yksin. Tällainen ilmapiiri varmasti vaikutti osaltaan myös nuorten ajatuksiin haastattelutilanteessa.

Mielestämme nuorten ja heidän kavereidensa välistä varhaista puuttumista tulisi tukea siinä määrin, että nuoret uskaltaisivat entistä rohkeammin puuttua kavereidensa ongelmiin. Pohdimme, että tuen voisi ilmaista esimerkiksi kannustavana palautteena: ”Hienoa, että huomasit kaverillasi olevan vaikeaa.” Olisi tärkeää myös auttaa nuoria saamaan oikeanlaisia välineitä tähän puuttumisen prosessiin. Puuttuminen nuoren ongelmiin on aina viimekädessä aikuisen tehtävä, ja tämä kuva täytyisi onnistua nuorillekin välittämään. Voisi olla hyvä tehdä myös näkyväksi ajatus siitä, että nuoret voisivat kulkea aikuisen

kanssa ikään kuin käsi kädessä kavereiden huoliin puuttumisen tiellä. Aikuinen toimisi voimakkaampana osapuolena silloin, kun tiellä tulisi vastaan kohta, jossa nuori ei tiedä kuinka kulkea eteenpäin. Nuori taas olisi vahvempana eteenpäin kulkijana silloin, kun aikuinen ei huomaa huolta. Johtoajatuksena toimii aina mielestämme se, että mitä varhaisemmassa vaiheessa nuorten huoliin ja ongelmiin pystytään puuttumaan, sitä parempi on lopputulos.

Vanhempien, muiden aikuisten ja ammattilaisten tulisi pohtia tarkkaan, mistä johtuu, että nuoret eivät koe elinpiirissään olevan riittävästi aikuisia, joille voisi puhua huolista. Millainen aikuinen tarvitaan siihen, että nuori avautuu? Voitaisiinko nuorten kanssa työskenteleviä aikuisia kouluttaa niin, että nuorten olisi helpompi mennä puhumaan heille? Reflektointi aikuisten kesken olisi siis paikallaan. Mielestämme aikuisille suunnattuun koulutukseen täytyisi liittää nuorten kertomia omia mielipiteitä siitä, mitä he aikuisilta odottavat. Jos aikuiset lähtevät arvailemaan nuorten mielipiteitä, heille ei voi muodostua todellista käsitystä asioista. Kehittämiskohteena näemme myös koulun aikuisten tutuksi tulemisen nuorille. Tämä tuli vahvasti tutkimuksessa esiin, sillä useat tutkimukseemme osallistuneet nuoret kertoivat, että on vaikea puhua ihmiselle, jota ei tunne.

6.1 Tulosten yhteenveto

Saimme hyvän vastaanoton nuorten keskuudessa, olimme kiinnostuneita nuorten asioista ja onnistuimme välittämään tämän myös heille. Siksi haastatellut nuoret tuottivat rohkeasti ajatuksiaan haastattelutilanteissa. Myös kyselylomakkeet tuottivat meille tärkeää tietoa. Kuitenkin tämä tieto jäi mielestämme pintapuoliseksi. Kaiken kaikkiaan kyselylomakkeista näkyi, että nuorten oli vaikea vastata paperille. He eivät selvästikään luottaneet siihen, ettei vastauksia käytettäisi väärin, sillä monesta vastauksesta paistoi läpi se, ettei uskallettu kertoa totuutta. Tämä näkyi vastuksissa kiertelynä ja kaarteluna ja siinä, että huolia tunnustettiin olevan, mutta kuitenkin ei kerrottu, millaisia ne olivat. Toisaalta kerrottiin, ettei huolia ole, mutta sitten kuitenkin seuraavassa

eriteltiin huolen aiheita. Suurin ero tyttöjen ja poikien vastauksissa oli siinä, että tytöt kertoivat huolistaan huomattavasti avoimemmin kuin pojat.

Kyselylomakkeiden vastauksista selvisi myös se, että pojat olivat huomattavasti harvemmin huolissaan kuin tytöt. Tähän voi kuitenkin vaikuttaa monikin asia. Pojat voivat olla luonteeltaan huolettomampia, eivätkä he ehkä halua puuttua muiden asioihin yhtä hanakasti kuin tytöt. Myös kehitystasolla on tässä vaiheessa suuri merkitys, sillä kyseisessä iässä tytöt ovat vielä edellä poikia kehityksessään. Voi myös olla, että poikien oli hyvin vaikea kertoa näistä huolistaan paperille kirjoittaen. Saattaa olla mahdollista että tulokset olisivat olleet erilaisia, mikäli tutkimus olisi toteutettu poikien kohdalla esimerkiksi iltanuotiolla metsän keskellä tai muussa pojille ominaisemmassa ympäristössä.

Kyselyistä näkyi selvästi myös se, että tytöt pystyivät erittelemään huoltensa laatua huomattavasti poikia paremmin. Näkemyksemme mukaan tämä johtunee siitä, että tyttöjen luottamus syntyy aikuisiin poikia helpommin ja kehitys on eri vaiheessa. Syy voi löytyä monesta muustakin tekijästä. On mahdollista, että mikäli kyselylomakkeen täyttäjät olisi haastateltu, olisivat heidän vastauksensa olleet erilaisia.

Ryhmähaastattelutilanteemme sujuivat onnistuneesti. Onnistuimme luottamuksellisen ilmapiirin luomisessa. Ennen case-tapausten esittämistä pohdimme, auttavatko ne nuoria puhumaan aiheestamme vai jäädyttävätkö ne koko keskustelun. Aluksi case-tapausten lukemisen jälkeen nuoret olivat hetken hiljaa, mutta aloittivat sen jälkeen melko vilkkaan keskustelun aiheesta. Tukikysymystemme avulla pystyimme rajaamaan sitä, että keskustelu käytiin aiheeseen liittyen.

Ennako-olettamuksemme siitä, että nuoret ovat huolissaan kaverin huumeiden käytöstä, osoittautui vääräksi. Kaverin kannabiksen käyttö nähtiin nuorten keskuudessa kevyenä asiana. Kuitenkin löytyi myös niitä, jotka olivat huumeiden käytöstä huolissaan. Esille nousi myös se, että humalahakuinen alkoholin käyttö nuorten keskuudessa on hyvin yleistä. Lisäksi nuoret kokivat, että jo yläkouluikäisellä nuorella voi olla vakava päihdeongelma.

Mieleemme nousikin paljon kysymyksiä siitä, miten tämä voi olla mahdollista. Eivätkö vanhemmat huomaa ongelmaa, puuttuvatko työkalut asiaan puuttumiseen vai onko kyse siitä, etteivät vanhemmat välitä siitä, missä nuori menee? Käyttävätkö vanhemmat kenties itse niin runsaasti alkoholia, etteivät pysty kantamaan huolta nuorestaan? Syynä voi olla myös se, että media tekee tänä päivänä lapsista ja nuorista entistä varhaisemmassa vaiheessa aikuisia, ja näin ollen myös alkoholin käyttö on hyväksyttävämpää alaikäisten keskuudessa. Myös osa vanhemmista hyväksyy alkoholin käytön entistä aikaisemmin ja ostaa jopa itse jälkikasvulleen alkoholia. Onneksi tämä ilmiö on kuitenkin toistaiseksi enemmän poikkeus kuin sääntö.

Pidimme myös huolestuttavana, että haastatteluistamme näkyi selvästi se, ettei nuorilla ole niitä aikuisia, joille he uskaltavat kertoa ongelmistaan. Kavereille avaudutaan, mutta kynnyks kertoa aikuiselle tai hakea heiltä apua on todella korkea. Mistä tämä kertoo, vaatisi selvittääkseen uudenlaisen tutkimuksen. Syitä voi olla monia; nuorilla ei ole aikuisia joille kertoa, nuoret pelkäävät aikuisten suhtautumista asioihin tai nuoret kokevat pärjäävänsä omillaan. Nuoret kuvasivat niiden aikuisten, joille puhuvat huolistaan, olevan vähissä. Äiti ja nuorisotyöntekijä kuitenkin olivat niitä, joille nuoret useimmiten pystyvät avautumaan. Suureksi kynnykskysymykseksi tässä aikuiselle puhumisessa nousi myös, että nuoret kokevat monien aikuisten olevan heille niin vieraita, että puhuminen on vaikeaa. Tämä ei mielestämme olekaan mitenkään tavatonta, sillä me aikuisetkin tiedämme, kuinka vaikeaa vieraalle ihmiselle on avautua.

”No tyyliin ei sen tarvis välttämättä millekään tunnille tulla, mut tulis meidän kuvistunnille vaikka ja piirtäis meidän kans, et olis niin ku läsnä. – Niin, ne heittäis kaikkee läppää siinä, niinku sellast normaalia. Et ei tarvis olla niin vakavaa”.

Haastateltavat kokivat, että aikuisten täytyy antaa nuorille itse mahdollisuus puhua, koska aikuisten uteleminen asioista ärsyttää. Aikuinen voi nuorten mielestä ymmärtää ja tukea ja keskustella asiasta esimerkiksi omia kokemuksiaan kertomalla. Tämä kuvastaa mielestämme sitä, että omia kokemuksiaan jakamalla aikuinen voi voittaa nuorten luottamuksen puolelleen ja samalla häilyä vertaistukijan ja aikuisen roolin välissä. Omia kokemuksiaan ja

elämäkokemustaan jakamalla aikuinen kertoo siitä, että myös hän on ollut nuori ja kokenut samankaltaisia tilanteita. Nuoret kokevat myös tärkeänä, että aikuiseen voi luottaa siinä mielessä, ettei aikuinen kerro kenellekään niitä asioita, joita nuori on kieltänyt kertomasta. Toisaalta nuoret myös ymmärsivät, että joskus aikuinen ei voi olla salaamatta asiaa, jos tilanteeseen liittyy sellaisia tekijöitä, jotka velvoittavat lastensuojeluilmoituksen tekoon.

Kyselytutkimuksen ja haastatteluiden tuloksissa oli paljon samaa, mutta myös eroavaisuuksia löytyi. Huolien laatu on samankaltainen molemmissa. Haastatteluiden tuoma tieto oli kyselylomakkeita täydentävää.

6.2 Tutkimuksen luotettavuuden, toteutuksen ja eettisyyden pohdinta

Tutkittavien joukko oli melko pieni, joten emme voi yleistää tutkimustuloksiamme koskemaan yläkouluikäisiä nuoria yleisesti. Esimerkiksi eri yläkoulujen oppilaat tai yleensä yläkouluikäiset nuoret jossakin muualla päin Suomea olisivat saattaneet antaa erilaisia vastauksia. Kuitenkin jo ennen tutkimuksen aloittamista, pohdimme niitä huolia, joita nuoret mahdollisesti tulevat tuottamaan. Ennalta ajattelemamme asiat nousivat vahvasti aineistosta esiin. Koemme tutkimuksen luotettavaksi, koska vastaukset ilmensivät nuorten henkilökohtaisia kokemuksia, ja olisi väärin lähteä arvioimaan, voiko näihin heidän kokemuksiinsa luottaa. Tutkimustuloksiin vaikuttaa nuoren kehitystaso, haastattelun aika ja paikka sekä yhteiskunnallinen tilanne. Otaksumme, että haastattelutilanteessa myös ryhmän paine saattaa vaikuttaa vastauksiin. Kaikki haastattelun osallistuneet nuoret eivät ennalta tunteneet toisiaan, ja tämäkin on saattanut vaikuttaa vastauksiin.

Mietittäessä tutkimustapoja pyrimme valitsemaan sellaiset menetelmät, jotka antaisivat meille mahdollisimman paljon ja luotettavaa tietoa. Tässä tutkimuksessa ongelmaksi ei noussut kysymysten asettelu, vaan ennemminkin se, ettei kysymyksiin vastattu niin kattavasti, kuin olimme odottaneet. Haastattelut kuitenkin paikkasivat tätä hyvin, sillä ne antoivat meille sitä tietoa, mikä kyselylomakkeiden vastauksista jäi puuttumaan. Olisimme voineet miettiä

tarkemmin sitä, miten nuoret kykenevät vastaamaan paperille. Uskomme, että mikäli samat kysymykset olisi esitetty haastattelun muodossa kyselyyn vastanneille, olisivat vastaukset olleet laajempia. Tässä tulee kuitenkin ottaa huomioon myös se, että kaikki kyselyyn vastanneet eivät välttämättä olisi osallistuneet haastatteluun.

Tutkimuksen eettisyyttä mietittäessä meidän täytyi ottaa huomioon ennen kaikkea tutkittavien ja tutkijoiden välinen luottamus. Oli tärkeää selvittää tutkittavalle joukolle, mitä tutkimme, ja miksi sekä mihin tuloksia käytetään. Kaikki mitä lupasimme tutkittavalle joukolle eli tässä tapauksessa yläkouluikäisille nuorille ja heidän vanhemmilleen, täytyi pitää mielessä koko opinnäyteprosessin ajan. Kysyessä lupaa nuorten vanhemmilta osallistua tutkimukseen kerroimme, että tiedot käsitellään luottamuksellisesti ja käyttämämme aineisto hävitetään asiaan kuuluvalla tavalla saatuaamme siitä tarvittavat tiedot. Emme myöskään missään vaiheessa kysyneet haasteltavien nimiä tai muita tunnistettavia tietoja. Haastateltavia ei voida tästä työstä tunnistaa. Kyselylomakkeet ja haastatteluissa käytetyt nauhat on käsitelty vain meidän tutkijoiden toimesta, ja ne hävitetään, kun opinnäytetyö on hyväksytysti valmis. Olemme pyrkineet toimimaan opinnäytetyöprosessin aikana niin eettisesti kuin mahdollista ja tässä olemmekin mielestämme hyvin onnistuneet.

Mielestämme olemme saaneet nuorten äänen kuuluviin tämän tutkimuksen yhteydessä. Toivomme, että tutkimustulokset voivat toimia hyvänä tietopohjana myös nuorten kanssa työskenteleville ammattilaisille.

LÄHTEET

Aaltonen, M., Ojanen, T., Vihunen, R., Vilen, M. 2003. Nuoren aika. Porvoo: WS Bookwell Oy. 157, 185, 197-198, 231, 321, 325–326 .

Arnkil, T. 2006. Varhainen puuttuminen (Varpu) – vastuunottoa omasta toiminnasta toisten tukemiseksi. Stakes. Luettu 15.9.2010. <http://groups.stakes.fi/VERK/FI/Varpu/index.htm>

Aromaa, A. & Apter, D. 2005. Suomalaisten terveys. Helsinki: Duodecim.
Friis, L., Eirola, R., Mannonen, M. 2004. Lasten ja nuorten mielenterveystyö. Vantaa: WSOY. 102, 307.

Haasjoki, E. & Ollikainen, T. 2010. Mikä sun mieltä painaa? Kriisit nuoruudessa ja mielenterveyden tukeminen koulussa. Turun kriisikeskus, Nuorten kriisityöhanke, Suomen mielenterveysseura. SMS – Tuotanto Oy. 20.

Harris, J. 2000. Kasvatuksen myytti. Helsinki: Hakapaino. Toinen painos. 345-348, 359.

Hirsjärvi, S. & Remes, P. 2000. Tutki ja kirjoita. Vantaa: Tummavuoren kirjapaino Oy. 125.

Huttunen, M. 2010. Lääkärikirja Duodecim. Lasten ja nuorten masennus ja mielialahäiriöt. Luettu 25.10.2010. http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_haku=masennus&p_artikkeli=dlk00383

Kemppinen, P. 1997. Nuori minänsä vankina. Vantaa: Kannustusvalmennus Oy. 16-17.

Lämsä, A-L. (toim.) 2009. Mun on paha olla: Näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin. Juva: WS Bookwell Oy. 116, 118, 173,175.

Lyytinen, P. Korkiakangas, M. Lyytinen, H. (toim.) 2006. Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY. 1-7 painos. 272.

Paavilainen, E. & Pösö, T. 2003. Lapset, nuoret ja väkivaltatyö. Porvoo. WSOY. 13.

Rainio, S., Pere, L., Lindfors, P., Lavikainen, H., Saarni, L., Rimpelä, A. 2009. Nuorten terveystapatutkimus. Nuorten tupakkatuotteiden ja päihteiden käyttö 1977–2009. Helsinki. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:47.

Rönkä, S. (toim.) 2009. Huuometilanne Suomessa. Raportti. Helsinki: Yliopistopaino. 36, 41-42.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2009. Nuorten tupakoinnin väheneminen pysähtynyt, nuuskan ja alkoholin käyttö nousussa. Tiedote 444/2009. Luettu 25.10.2010. <http://www.stm.fi/tiedotteet/tiedote/view/1478171>

Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Keuruu: Tammi. 139-140.

Väestöliitto. 2010. Murrosikä. Luettu 25.10.2010.
http://www.vaestoliitto.fi/murkun_kanssa/tietoa/murrosika/

Väestöliitto. 2010. Nuoruuden kehitystehtävät. Luettu 1.11.2010.
http://www.vaestoliitto.fi/ammattilaiset/seksuaaliterveys/tietoa_seksuaaliterveydesta/tietopankki/nuoruuden_kehitystehtavat/

LIITE 1

Hei!

Olemme kaksi kolmannen vuoden sosionomiopiskelijaa Pirkanmaan ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä liittyen nuorten huoliin kaverin elämäntilannetta koskien ja siihen miten nuori voisi auttaa toista nuorta. Olemme tehneet yhteistyössä nuorisotilan kanssa jo kyselylomaketutkimusta. Haluaisimme kuitenkin vielä tutkimuksemme tueksi tehdä haastattelun, joka nauhoitettaisiin. Nauhoja käytetään vain aineiston analyysin, jonka jälkeen ne hävitetään. Äänimateriaalia ei siis esitetä missään. Haastattelua on suunniteltu alkuvuodelle 2010. Haluaisimmekin nyt kysyä teiltä vanhemmilta luvan saako nuorene osallistua haastatteluun?

T: Mari Jääskeläinen ja Johanna Blom

Nuoren nimi: _____ saa osallistua
haastatteluun.

Nuoren nimi: _____ ei saa osallistua
haastatteluun.

Huoltajan allekirjoitus:

Tämä lomake palautetaan nuorisotilalle.

LIITE 2

Hei!

Olemme kaksi kolmannen vuoden sosionomiopiskelijaa Pirkanmaan ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä liittyen nuorten huoliin kaverin elämäntilannetta koskien ja siihen miten nuori voisi auttaa toista nuorta. Olemme jo tehneet yhteistyössä läheisen nuorisotilan kanssa kyselylomaketutkimusta sekä haastattelun. Haluaisimme tehdä vielä koulun tukioppilaille tutkimuksemme tueksi haastattelun, jonka ääni nauhoitettaisiin. Nauhoja käytetään vain aineiston analyysin, jonka jälkeen ne hävitetään. Äänimateriaalia ei siis esitetä missään. Haastattelua on suunniteltu alkuvuodelle 2010. Kysymme nyt teiltä vanhemmilta luvan, saako nuorene osallistua haastatteluun?

T: Mari Jääskeläinen ja Johanna Blom

Nuoren nimi: _____ saa osallistua
haastatteluun.

Nuoren nimi: _____ ei saa osallistua
haastatteluun.

Huoltajan allekirjoitus:

Tämä lomake palautetaan koululle

LIITE 3: 1 (3)

Kysely nuorisokeskuksen nuorille

Moi!

Voit täyttää tämän kyselyn nimettömänä. Juuri sinun vastauksesi on meille tärkeä, joten täytähän kaikki kohdat ajatuksella. Mikäli vastaustilaa ei ole riittävästi, voit jatkaa vastauksiasi paperin kääntöpuolelle, merkkaathan kuitenkin mihin kysymykseen vastauksesi liittyy.

Palautathan tämän kyselyn nuorisotilalle heti sen täytettyäsi.

Kyllä/ei vastauksissa voit ympyröidä oikean vaihtoehdon.

Terkuin

Jääskeläisen Mari ja Blomin Johanna

1. (merkitse rastilla) Olen tyttö
poika
2. Olen ____-vuotias
3. Oletko ollut huolissasi viimeksi kuluneen vuoden aikana kaverisi asioista?

Kyllä Ei

4. Minkälaisiin asioihin huolesi kaverista ovat liittyneet? _____

(jatkuu)

LIITE 3: 2 (3)

5. Oletko yrittänyt ottaa huolta puheeksi sen kaverin kanssa, johon huoli liittyy?

Kyllä En

6. Jos olet, niin miten? _____

7. Koetko kaipaavasi apua huolen/huolten ratkaisuun?

Kyllä En

8. Oletko kertonut kavereihin liittyvistä huolista kenellekään ja jos olet, niin kenelle?

9. Keneltä kaipaavat eniten neuvoja huoleen/huoliin liittyen? _____

10. Mikäli olet kertonut jollekin, oletko saanut neuvoja, kuinka voisit auttaa kaveriasi? Kerro minkälaisia neuvoja? _____

LIITE 3: 3 (3)

11. Jos olet kokenut, että et ole saanut tarpeellisia neuvoja asiaan liittyen, niin minkälaista tukea

kaipaisit? _____

12. Onko kavereiden huoliin puuttuminen mielestäsi sinun vai jonkun muun tehtävä? _____

13. Mikäli itselläsi olisi huolia, haluaisitko jonkun puuttuvan niihin?

Kyllä Ei

14. Mikäli vastasit edelliseen kyllä, millä tavoin haluaisit huoliisi puututtavan?

Kiitos vastauksistasi!

LIITE 4

Opinnäytetyön case-tapaukset (Nuorisokeskus 8.1.2010)

- 1) Anni 14-vuotias. Äiti ja isä ovat eronneet ja isä asuu eri paikkakunnalla. Kotona asuu Annin lisäksi äiti, isäpuoli sekä äidin ja isäpuolen yhteinen lapsi.

Anni on lopettanut pitkäaikaisen ratsastusharrastuksen. Anni lintsa paljon, ilman selkeää syytä. Hänellä on uhkana jäädä luokalleen. Anni juo joka viikonloppu kännit

Mitä tulisi tehdä Annin auttamiseksi?

- 2) 15-vuotiaalla Petterillä on tavallinen perhe, johon kuuluu äiti, isä ja isovelji. Petteri polttaa ruohoa eikä hänellä ole harrastuksia. Hän on alakuloinen, väsynyt, ärtynyt ja mikään ei kiinnosta.

Mitä voisi tehdä Petterin auttamiseksi?